

PRZEWYSSZYĆ (49) *vb pf*

przewysszyć (20), **przewyszyć** (16), **przewyższyc** (7), **przewyszszyć** (6); przewysszyć *WróbŻółt, LubPs, BibRadz, BielKron* (3), *BielŻyw* (3), *StryjKron, SarnStat*; przewyszyć *OpecŻyw, BudBib, SkarŻyw*; przewyższyc *BierEz, GrzegRóżn* (2), *HistRzym, WujJud, CzechEp, GrabowSet*; przewyszszyć *RejPs, KwiatKsiąż, Mącz, RejPos, StryjWjaz, Phil*; przewysszyć : przewyszyć *PatKaz II* (9:13).

inf przewysszyć (5). ◇ *fut* 3 *sg* przewysszy (2). ◇ 3 *pl* przewysszą (2). ◇ *praet* 1 *sg m* przewysszyłem (1). ◇ 2 *sg* [*m* -ś przewyższył.] ◇ *f* -ś przewyszyła (1). ◇ 3 *sg m* przewysszył (6). *f* przewyszyła (24). *n* przewyższyło (3). ◇ 3 *pl subst* przewyższyły (3). ◇ *con* 1 *sg m* bych przewyższył (1). ◇ *con praet* 3 *sg f* by była przewyszyła (1).

Sł stp: przewyszszyć, przewyszyć, *Cn*: przewyższyc, *Linde XVI w.*

1. Okazać się, stać się wyższym, prześcignąć pod jakimś względem; *certare Mącz, Cn; esse super [ipsum] PolAnt; superare Cn [w tym: kogo, co (42)] (43)* :

a. Pod względem cech fizycznych (1) :

Zwrot: »przewyszszyć w siwiźnie« = dożyć starszego wieku (1): Który [ojciec Aleksandra Chodkiewica] za Achillefá/ gdy żył/ Itał Oyczyźnie/ Godzien był Piliufá przewyższyc w siwiźnie. *StryjWjaz A2*.

b. Pod względem cechy podległej ocenie wartościującej (42) :

α. W ocenie moralnej, religijnej, społecznej itp. (41) :

αα. O cechach pozytywnych: okazać się, stać się lepszym, potężniejszym, ważniejszym (37) : *OpecŻyw* 184; czyalo fyna bozego [...] to telko bylo doftoyneyfze nyfzly czyalo maryey ale wfzythky yne ftworzenya ta myla panna yefcze zwyecznoftczy przeuyfyla *PatKaz II* 24v; Ogladaymyfch uyfokofzcz tey myley panny zayfte przeuyfyla anyoly yze na uyfzy vrząd uybrana nyfz anyely *PatKaz II* 46v; to począcye [Jezusa] przeuyfily wfzytky pocączya Boczyem fyn bozy poczał fyą duchem fzwyałym wczyftey panny zyuoczye. *PatKaz II* 73, 22v, 23, 41, 46v, 47 (15); *LubPs* ff; ktorego [Boga] miłofierdzye/ opátrność/ á opieká przewyższyla wfzytki ftany oycow grzełnych fwiátá tego. *RejPos* 354v; *BudBib* 4.*Esdr* 4/33; *SkarŻyw* 140 *marg*; ábowiem bogáctwá wfzytkiego fwiátá/ miłofci mey ku Oyczyźnie nie przewyższyla. *Phil* F2.

przewysszyć *czym* (9): A ia ieflibych zwycięzył/ Páná rozumem przewyższyl: Nie obdarzą mię zwoleńftwem/ Ale bićim álbo ięctwem. *BierEz* E4v; *PatKaz II* 46v, 53v, 82; SOcrates mędrzec Attenfki [...], wfzitki krainy fwą mądrofciá przewyższyl *BielŻyw* 45; *BielKron* 79v; *Certare labore et vigiliis cum altero*. Pracą/ pilnofciá á wftywicnofciá kogo przewyższyc chcieć. *Mącz* 49c; *CzechEp* 296. *Cf Zwrot*.

przewysszyć *w czym* (8): O flufchnye ta myla panna przeuyfyla anyoly wfzwyałofczy y wczyfłofczy *PatKaz II* 41; Iefcze przeuyfyla [Panna Maryja] zwyecznoftczy Cherubyny w nayałznyeyfzym uydzenyu boftwa *PatKaz II* 53v, 46v, 82 [2 r.]; *GrzegRóżn* Nv; á będąc [dziecko] tám [w klasztorze] bárzo fie přętko wczyło/ ták że w krotkiem czáfie wfzytki ine w náuce przewyższyla *HistRzym* 33v; [Ringolt] poczał fię piłác Wielkim Xiędzem Litewfkim/ Zmodźkim/ y Ruskim w czym infze przodki fwoie wfzytki przewyższyl. *StryjKron* 285.

Zwrot: »daleko [czym] przewyssażyć« (1): PItagoras [...] kupcza bogatego fin był, á wżakoż wżdy oycza fwego/ [dale]ko imieniem przewyśłył *BielŻyw* 29.

ββ. *O cechach negatywnych: stać się gorszym* (4) : Abowiem wyłtępkí náłfe/ iuż łnadz przewyśłyły flábą krewkość náłfe tak iż łobie nic pomoc niemożemy *RejPs* 93v; potym gdy [...] rozrodziła się liczbá dżiatek/ z ktorych lud y wielkie narody polżył/ thedy złość tych pollednieyłych przewyśłyła niepráwość onych pierwłych *BibRadz* 4.*Esdr* 3/12.

przewyssażyć czym (1): Bezá [...] był Epicureus y bluźniercá/ ktory łwoimi wżetecznemi á łoterłkíemi wierłżámi y Márciáliłowe y Cátulułowe plugáłtwá przewyśłył. *WujJud* 218v.

przewyssażyć miedzy czym (1): Młedzy błędy co teraz łą/ y przed tym były I co będą/ Kálwinie twoie przewyśłyły *GrzegRóżn* N.

[Zwrot: »wsztyki przewyssażyć [w czym]«: Aleś ty wżyłthki przewyśłył w złółci [*Sed malefecisti faciendo prae omnibus*] ktoryzy byli przed thobą *BibRadz* 3.*Reg* 14/9 (*Linde*).]

β. *W ocenie materialnej: być cenniejszym, kosztowniejszym* (1) : IEłli Zyd weźmie od Krześciániná zakłád/ [...] á wagá álbo céná zakłádu nie przewyśły dánych pieniędzy/ Zyd łędziému łwému zakłád niech pokaże *SarnStat* 256.

2. Przekroczyć w czymś pewien poziom, możliwości (2) :

Zwroty: »przewyssażyć miarę« (1): LAktáncyus od Sybille o łádnym dniu thák piłze. [...] Łákomłtwá á płoty ludzkie przewyśłyłá miarę. *BielKron* 135v.

»nadzieję [czyjł] przewyssażyć« (1): a wżakoż ty [...] tym więcej się okołó znamięnitych rzeczy obieray/ iżebyś nietylko nadzieję ale też y wúnłzowania wżyłtkich ludzi nad pomysł przewyśłyć mogł *KwiatKsięż* A4.

3. Znaleźć się, sięgnąć wyżej czegoś; przen [co] (2) : Q^{uonia}m iniquitates meae supergressę funt caput eum: [...] Abowiem grzechy moje przewyśłyły głowę moię *WróbŻolt* 37/5; Chwalćie Páná/ ile was Świętych kiedy było/ Páná/ ktorego imię/ niebá przewyśłyłó *GrabowSet* R2v.

4. Wywyższyć, nadać komuś wyższą pozycję [kogo nad co] (1) : Y pomyłłem łam w łobie/ mnimáiąc iż Pan nád ine łtworzenie człowieká przewyśłył/ á oni się okázuią rowni niemym żwirżetom *BielKron* 80.

5. Chwaląc kogoś zwiększyć jego dobre mniemanie o sobie (1) :

W przeciwstawieniu: »przewyssażyć ... poniżyć« (1): takowey łtałóci mąż był žego nigdy żaden chwaląc niemogł przewyśłyć ani też ganiąc poniżyć. *BielŻyw* 125.

Synonimy: 1. *przebrać, przejác, przemoc, przenieść, prześć, przetrwać, przewyciężyć, uprzedzić, wynieść się.*

Formacje współrdzenne cf WYSSZYĆ.

Cf 1. PRZEWYSZENIE, PRZEWYSZONY